

Lars Calmfors – 50 år av samhällsdebatt

Foto: Karl Gabor.

Fler forskare behöver ta plats i samhällsdebatten, säger Lars Calmfors, professor emeritus vid Stockholms universitet och forskare vid IFN, under hösten aktuell med boken Mellan forskning och politik – 50 år av samhällsdebatt (Ekerlids Förlag).

Lars Calmfors har som få andra ekonomer kombinerat forskningen med rollen som rådgivare åt såväl socialdemokratiska som borgerliga regeringar och under hela sin karriär varit aktiv i samhällsdebatten. I boken skildrar han flera skeenden i svensk samtidshistoria som han varit en del av. Han skriver om 1970- och 80-talens inflationspiral, normpolitiken, 90-talens finanskris, Sveriges val att stå utanför EMU, arbetsmarknadspolitik och coronakrisen.

Stor vikt läggs också vid frågan hur forskare ska uppträda i samhällsdebatten. I ett nytt avsnitt av IFN-podden berättar Lars Calmfors om EMU-utredningen på 1990-talet, som han var ordförande för. Den var enligt honom en idealbild av hur samspelet mellan forskare och politiker borde se ut:

– Det tillhör nog det mest roliga och meningsfulla som jag har gjort. Just eftersom frågan var ny och det inte fanns några ideologiska bindningar skar inställningen rakt igenom de politiska partierna. Det fanns verkligen en genuin önskan om kunskapsunderlag. Där fungerade kanske

samspelet på det ideala sätt som forskare skulle vilja: det vill säga att politiker identifierar ett samhällsproblem av något slag men inte riktigt vet hur de ska förhålla sig till det. De vill ha ett kunskapsunderlag och ger forskare stora resurser för att utreda problemet och sedan blir utredningsresultatet en input i en allmän debatt som föregår det politiska beslutsfattandet. Det var väldigt roligt att jobba med den frågan och jag upplevde verkligen att det fanns ett genuint intresse av ökad kunskap.

Genom åren har det också uppstått konflikter mellan å ena sidan politiker och andra uppdragsgivare och å andra sidan ekonomer. Lars Calmfors ser ett gemensamt drag i konflikterna, nämligen när forskarnas oberoende analys levererar något annat än vad uppdragsgivarna tänkt sig:

– Ett motiv för att politiker eller organisationsföreträdare lägger ut analysuppdrag på forskare är att de har en stark förväntan om att forskningen ska ge stöd åt ståndpunkter som de redan har intagit. Det är inte så att de vill beställa resultat utan de gör detta i god tro. Men forskningen är sällan så entydig och då är det ofta upplagt för konflikter

när beställarna blir besvikna, säger Lars Calmfors.

Samspelet mellan politiker och forskare bygger dock på två parter agerande och enligt Lars Calmfors borde fler forskare våga ta plats i samhällsdebatten:

– Jag kan känna viss sorg över att det är relativt få forskare som engagerar sig i samhällsdebatten. Vi har ett meritvärderingssystem som lägger mycket liten vikt vid den tredje uppgiften (högskolelagens skrivning om forskarnas skyldighet att sprida kunskap om sin forskning utanför akademien och samverka med samhället i stort). Jag har aldrig varit med om att det spelat någon stor roll vid akademiska meritvärderingar och tjänstetillsättningar. Det är klart att strikt vetenskaplig meritering ska ligga i botten, men när man jämför olika personer borde man på marginalen – givet att forskarna har god vetenskaplig kompetens – ta större hänsyn till hur man utför den tredje uppgiften, säger Lars Calmfors.

Lars Calmfors själv har aldrig ryggat för att ta plats i debatten. På frågan om vad som drivit honom i den riktningen svarar han:

– Att försöka bidra med kunskap till politiken därför att då blir den bättre.

Han beskriver hur politiska partier och intressegrupper tar stor plats och att forskares roll att fungera som självständiga röster blir än viktigare:

– Sitter man på ett universitet eller IFN så är man ju oberoende av myndigheter, organisationer och politiska partier. Det är förstås ingen garanti för att vi är opartiska, men vi är i alla fall inte betalda för att driva vissa linjer. Vi kan ta självständig ställning. Jag tror att det är väldigt viktigt att det finns en grupp som agerar på det sättet.

Det kan finnas en fara i att ge rekommendationer om vilken politik som ska drivas på basis av forskningsunderlag, säger Lars Calmfors, men menar samtidigt att forskare är skolade i att vara tydliga med vad som är enbart forskningsunderlag och när värderingar också kommer in:

– Om man misslyckas med det, är straffet från ens kollegor i form av förlorat anseende väldigt hårt. Det ger oss starka incitament att verkligen upprätthålla den distinktionen.

IFN-podden med Lars Calmfors finns här:

<https://www.ifn.se/ifn-play/ifn-podden/ifn-podden/2021-10-05-lars-calmfors-50-ar-av-samhallsdebatt/>

Lars Calmfors har intervjuats av ett flertal medier i samband med bokens publicering. Några av intervjuerna hittar du här:

Kvartal

<https://kvartal.se/artiklar/kommer-i-fredagsintervjun/Studio-Ett>

<https://sverigesradio.se/artikel/lars-calmfors-bok-mellan-forskning-och-politik>

Symposium: Skolans anpassning till barnen och barnkonventionen

Magnus Henrekson, Sissela Nutley, Kristina Axén Olin (M), Åse Victorin och Eva Malm Öhrström, moderator; i ett panelsamtal. Foto: Elisabeth Gustafsson.

Det krävs en reform av läroplanen där kunskapskraven anpassas efter hjärnans utveckling, sa Sissela Nutley, forskare inom kognitiv neurovetenskap och knuten till Karolinska Institutet, när IFN tillsammans med Svenska Barnläkarföreningen och barnläkarna Hugo Lagercrantz och Åse Victorin arrangerade symposiet "Skolans anpassning till barnen och barnkonventionen – för bättre hälsa, utveckling och lärande".

Vart fjärde barn klarar inte att få godkänt i samtliga ämnen i grundskolan och bland barn som har någon slags neuropsykiatrisk funktionsnedsättning är det nästan hälften av barnen som går ut nian utan gymnasiebehörighet, sa Sissela Nutley.

En förklaring står enligt henne att finna i läroplanen från 2011, vars kunskapskrav inte motsvarar det som är rimliga förutsättningar givet hjärnans utveckling i olika åldersspann. I stället skulle en reform behövas där de kunskapskrav som krävs för att få betyget E (godkänt) anpassas till hjärnans utveckling.

Det kan handla om att barn i yngre åldrar ska kunna namnge saker snarare än dra paralleller och analysera större samhällsförändringar. Även Magnus Henrekson, IFN, talade om kunskapssynens betydelse och hur bristen på barnanpassade kunskapskrav leder till att de barn som inte har resursstarka föräldrar riskerar att slås ut.

Att skolresultaten också påverkar den samhälleliga välståndsutvecklingen blev tydligt när Henrik Jordahl, IFN och Örebro universitet, presenterade ny forskning: Länder där eleverna uppvisar bättre resultat i PISA och liknande internationella undersökningar har haft högre ekonomisk tillväxt över en femtioårsperiod. Enligt en ny studie av Henrik Jordahl och Gabriel Heller-Sahlgren skulle Sverige kunna ha betydligt högre tillväxt om eleverna presterade bättre på internationella prov.

Barnkonventionen är svensk lag sedan 2020. Enligt den ska alla beslut som rör barn direkt eller indirekt vara barnanpassade och till barnens bästa. Under symposiet presenterades flera perspektiv på skolfrågan och bristen på anpassning till barnkonventionen av bland andra Hugo Lagercrantz, professor emeritus vid Karolinska Institutet,

Åse Victorin, skolläkare och författare och flera andra föreläsare. Ämnen som hälsans betydelse för lärande, barnhjärnans utveckling och digitala medier fanns med på agendan. Ingegerd Ericsson, docent i idrottsvetenskap, Malmö universitet, talade om daglig fysisk aktivitet och träning, slöjdläraren Eva Söderberg tog upp vikten av att träna händerna genom hantverk och handstil, Agneta Gulz, professor i kognitionsvetenskap, Lunds universitet, talade om hur man kan främja barn att utveckla sin koncentrationsförmåga och förmåga till uthållighet. Rektorn Cristina di Marco och arkitekten Johannes Tovatt talade om vikten av en barnanpassad arkitektur och lärmiljö.

Halvdagssymposiet avslutades med ett panelsamtal mellan Magnus Henrekson, Åse Victorin, Sissela Nutley och moderaternas skolpolitiska talesperson Kristina Axén Olin.

Hela symposiet finns nu att se på IFN Play på www.ifn.se och på vår Youtubekanal.

Forskningsfronten

IFN:s forskning presenteras först i ett working paper. Nästa steg är publicering i vetenskapliga tidskrifter som är peer reviewed. Här är några av de artiklar som nyligen accepterats för publicering.

Elert, Niklas, Magnus Henrekson, Christopher J. Boudreaux och David S. Lucas, "Entrepreneurial Accessibility, Eudaimonic Well-Being and Inequality". *Small Business Economics*.

Forskningen kring sambandet mellan entreprenörskap och ojämlikhet betraktar för det mesta jämlikhet i termer av inkomst- eller förmögenhetsfördelning. Forskarna menar att relativt välbefinnande är ett annat viktigt jämlikhetsmått, som entreprenörsforsknare bara nyligen börjat intressera sig för.

Henrekson, Magnus och Mikael Stenkula, "William. J. Baumol: Innovative Contributor to Entrepreneurship Economics". *Research in the History of Economic Thought and Methodology*.

I denna uppsats presenterar och utvärderar forskarna den amerikanske nationalekonomen William Baumols bidrag inom området entreprenörskapets ekonomi. Baumol var på många sätt en unik och idérik forskare som med sina nydanande och kreativa bidrag kom att inspirera en hel generation av entreprenörsforsknare över hela världen.

Bastani, Spencer och Daniel Waldenström, "The Ability Gradient in Tax Responsiveness". *Journal of Public Economics Plus*.

Forskarna undersöker om individers kognitiva förmåga påverkar deras känslighet för att betala inkomstskatt. Analysen bygger på unga mäns testresultat vid mönstringen och deras inkomst flera decennier senare. Resultaten antyder att mer begåvade individer är känsligare för att betala skatt.

Berggren, Niclas och Christian Bjørnskov, "Political Institutions and Academic Freedom: Evidence from Across the World". *Public Choice*.

Begreppet "akademisk frihet" avser hur fria forskare och universitetslärare är att utforska olika frågeställningar och sprida information om sina resultat. Berggren och Bjørnskov finner att förändringar i politikens regelverk påverkar den akademiska friheten i olika länder. Särskilt ökar den vid demokratisering, men även då autokratier inför allmänna (men ofria) val.

1 november 2021 | *Andreas Bergh, IFN och Lunds universitet, presenterar ny bok*

Essän *Enhetslösningarnas tyranni* är skriven av **Andreas Bergh** och sociologen Ola Hallonsten. I ett samtal på Timbro där författarna möter Lena Andersson, författare till bland annat böckerna *Sveas son* och *Dottern*, presenteras boken. Samtalet leds av Emanuel Örtengren, tf chef för tankesmedjan Frivärld.

21 oktober 2021 | *Fredrik Sjöholm medverkade vid presentationen av Industrins Ekonomiska Råds rapport*

Fredrik Sjöholm, vd IFN, kommenterar IER:s rapport. I rapporten analyseras bland annat EU-kommissionens förslag på ny industripolitik och dess konsekvenser för svensk industri. Industrins Ekonomiska Råd (IER) utses av Industriavtalets parter och består av fristående ekonomer. IER:s uppgift är att ta fram rapporter och utlåtanden på uppdrag av parterna. Ledamöter i IER är: Ola Bergström, ordförande, professor Göteborgs universitet, Erika Färnstrand Damsgaard, forskningschef, Konjunkturinstitutet, Karin Olofsdotter, docent Lunds universitet.

18 oktober 2021 | *Mårten Blix presenterade forskning om digitalisering vid Frankrikes ambassad*

Mårten Blix, IFN, presenterar forskning om digitaliseringens effekter på välfärdssystemet och sjukvården. Institut des Hautes Etudes de Protection Social (IHEPS, Institutet för högre studier i socialt skydd) syftar till att främja kunskap och reflektioner kring frågor om socialt skydd. IHEPS riktar sig till opinionsbildare från det civila samhället, näringslivet, den offentliga sektorn, förtroendevalda, arbetsmarknads partners, journalister, osv.

13 oktober 2021 | *Ny rapport: Integrating Immigrants Into the Nordic Labour Markets – The impact of the COVID 19-pandemic*

Per Skedinger, IFN, är en av författarna till en rapport utgiven av Nordiska ministerrådet. Arbetslösheten bland utomeuropeiska invandrare i Sverige har stigit till 22 procent under pandemin. Det är högst i Norden. I samband med rapportens publicering skrev forskarna även en debattartikel i *Dagens Nyheter* där de föreslog fem åtgärder som skulle kunna bryta utvecklingen. Bland annat sänkta löner för lågkvalificerade jobb.

28 september 2021 | *Omstartskommissionen – ett år senare*

Lars Calmfors, IFN och Stockholms universitet, medverkade när Stockholms Handelskammare höll ett lunchseminarium ett år efter att Omstartskommissionen presenterat sitt förslag till reformagenda med syfte att ta stärka Sveriges konkurrenskraft och utvecklingsförmåga på ett långsiktigt hållbart sätt. Utöver Lars Calmfors medverkade även Klas Eklund, ordförande Omstartskommissionen och seniorekonom på Mannheimer Swartling Advokatbyrå, Cecilia Malmström, tidigare EU-kommissionär, gästprofessor vid Handelshögskolan i Göteborg, Maria Wetterstrand, tidigare språkrör (MP), vd för Milton Europe, Bryssel, Oskar Nordström Skans, professor i nationalekonomi Uppsala universitet, Mikael Sandström, tidigare statssekreterare i statsrådsberedningen (M), Karin Svanborg-Sjöwall, liberal skribent och debattör, samt Stefan Stern, tidigare statssekreterare i statsrådsberedningen (S).

Foto: Elisabeth Gustafsson

Alexandra Sandström är ny forskningsassistent vid IFN sedan 1 oktober. Hon avslutar sina masterstudier i nationalekonomi vid Ludwig Maximilian University i München. Under sina studier i Tyskland har hon även arbetat som forskningsassistent vid Max Planck-institutet. Hon har en pol kand-examen med inriktning mot nationalekonomi från Umeå universitet.

Nyhetsbrev:

Nyheter från IFN utkommer sex till sju gånger per år. Dessutom publiceras *News from IFN* två gånger årligen.

Nyhetsbrev

Redaktör: Eva Malm Öhrström, eva.malmohrstrom@ifn.se; tfn 08-665 4525. Ansvarig utgivare: Fredrik Sjöholm